

**Impact
Factor
3.025**

ISSN 2349-638x

Refereed And Indexed Journal

**AAYUSHI
INTERNATIONAL
INTERDISCIPLINARY
RESEARCH JOURNAL
(AIIRJ)**

Monthly Publish Journal

VOL-IV

ISSUE-III

MAR.

2017

Address

• Vikram Nagar, Boudhi Chouk, Latur.
• Tq. Latur, Dis. Latur 413512 (MS.)
• (+91) 9922455749, (+91) 9158387437

Email

• aiirjpramod@gmail.com
• aayushijournal@gmail.com

Website

• www.aiirjournal.com

CHIEF EDITOR – PRAMOD PRAKASHRAO TANDALE

बी.एड.प्रशिक्षणार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी SWOT Analysis तंत्राची उपयुक्तता

डॉ.जाधव पी.एम.

सहयोगी प्राध्यापक,
शासकीय अध्यापक महाविद्यालय,
सी.टी.ई.,परभणी
Email: dr.pmj@rediffmail.com

सारांश

स्वतःचे मूल्यमापन करणे हा व्यक्तीचा स्थायीभाव आहे. या स्वयंमूल्यमापनातून व्यक्ती स्वतःमधील क्षमता, कमकुवत दुवे, त्यामध्ये सुधारणा करण्यासाठी करावयाचे प्रयत्न आणि त्याअभावी आपल्या व्यक्तिगत प्रगतीमध्ये येणारे अडसर यांचा अनौपचारिक स्वरूपात आढावा घेत असते. अशा प्रकारच्या स्वयंमूल्यमापनात शास्त्रीय पद्धतीचा अभाव जाणवतो. SWOT analysis हे व्यक्तीला स्वयंमूल्यमापनासाठी शास्त्रीय पद्धतीचा अवलंब करण्याची प्रेरणा देण्यासाठी उपयुक्त तंत्र आहे. शिक्षणक्षेत्रात कार्य करणा-या व्यक्तीसाठी आणि विशेषत्वाने शिक्षकांसाठी आणि शिक्षणक्षेत्रात पदापर्ण करू इच्छिणा-या भावी शिक्षक प्रशिक्षणार्थ्यांसाठी अत्यंत उपयुक्त तंत्र आहे. गुणवत्तायुक्त पिढ्या घडविण्याचे कार्य करण्यासाठी शिक्षकांना आणि भावी शिक्षकांना स्वतःमधील क्षमतांचा परिचय व्हावा, खुल्या मनाने स्वतःमधील कमतरतांचा शोध घेता यावा, या कमतरता दूर करण्यासाठी प्रामाणिक प्रयत्न करण्याची दृष्टी विकसित व्हावी यादृष्टीने माध्यमिक स्तरावरील शिक्षक प्रशिक्षण घेणा-या प्रशिक्षणार्थ्यांसाठी SWOT analysis या तंत्रांतर्गत विविध उपक्रम राबविणे आणि त्यांची परिणामकारकता तपासण्याचा प्रयत्न आणि त्याच्या उपयुक्ततेचा आढावा प्रस्तुत संशोधन पत्रिकेमध्ये घेण्यात आला आहे.

Key Words: शिक्षक प्रशिक्षणार्थी, SWOT Analysis, स्वयंमूल्यमापन, गुणवत्तापूर्ण शिक्षण

प्रास्ताविक

SWOT Analysis हे व्यापारी क्षेत्रात वापरले जाणारे तंत्र आहे. परंतु मानवी जीवनात सर्वांगीण प्रगती साधण्यासाठी जीवनाच्या प्रत्येक टप्प्यावर वापरावयाचे तंत्र आहे. म्हणून आज या तंत्राचा वापर मोठ्या प्रमाणात केला जात आहे. आपल्यामधील जमेच्या बाबी, उणिवा, संधी आणि धोके इत्यादी दृष्टीने मूल्यमापन करण्यासाठी आणि गुणात्मक बदल घडवून आणण्यासाठी हे तंत्र अधिक उपयुक्त आहे. शिक्षणक्षेत्रामध्ये देखील या तंत्राचा आज मोठ्या प्रमाणात उपयोग करून गुणात्मक बदल करण्याचा प्रयत्न केला जात आहे.

SWOT Analysis संकल्पना

१. SWOT analysis stands for 'Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats.

www.m.economicstimes.com

२. SWOT is a basic analytical framework that assesses what an entity can and cannot do for factors both internal as well as external.

www.investopedia.com

३. SWOT analysis is an acronym for strengths, weaknesses, opportunities and threats and is a structured planning method that evaluates those four elements of an organization or an individual product or business venture.

www.en.m.wikipedia.org

8. SWOT analysis is a framework for identifying and analyzing the internal and external factors that can have an impact on the viability of a project, product, place or person.

www.searchcio.techtarget.com

थोडक्यात SWOT Analysis हे असे तंत्र आहे ज्याद्वारे एखादी संस्था, व्यक्ती आपल्यामधील क्षमता म्हणजेच जमेच्या बाबी, कमतरता, स्वतःमध्ये अपेक्षित गुणात्मक बदल घडवून आणण्यासाठी आवश्यक संधीचा शोध आणि विकासाअभावी निर्माण होणारे धोके यांचे योग्य विश्लेषण करण्यासाठी उपयुक्त ठरणारे तंत्र होय.

SWOT analysis चे घटक

SWOT analysis या तंत्राचे दोन भागांमध्ये विभाजन करण्यात आलेले आहे.

1. **अंतर्गत विश्लेषण** : अंतर्गत विश्लेषणामध्ये जमेच्या बाबी आणि उणिवा या दोन घटकांचा समावेश करण्यात येतो.
2. **बाह्य विश्लेषण** : बाह्य विश्लेषणामध्ये संधी आणि धोके या दोन घटकांचा समावेश होतो.

SWOT analysis ची प्रशिक्षणाथ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी गरज

बी.एड.अभ्यासक्रमास प्रवेशित प्रशिक्षणार्थी अभ्यासक्रमास प्रवेश घेतल्यानंतर अनेक प्रात्यक्षिकांच्या पूर्ततेसाठी सतत व्यस्त असतात. अनेक वेळा असे निदर्शनास येते की सर्व प्रात्यक्षिक कार्य पूर्ण करतांना त्यांना अभ्यासक्रमाचा मूळ हेतू देखील लक्षात येत नाही. म्हणून या तंत्राचा वापर केल्यास प्रशिक्षणाथ्यांना त्यांच्यामधील भावी शिक्षक म्हणून क्षमता म्हणजेच जमेच्या बाबी कोणत्या आहेत, आपल्यामध्ये अशा कोणत्या उणिवा आहेत की ज्यामुळे आपल्या व्यक्तिमत्त्व विकासात अडथळे येऊ शकतात या अंतर्गत बाबी आणि शिक्षणक्षेत्रात आपणास प्रवेश करावयाचा आहे यादृष्टीने स्पर्धात्मक जगात आपणास उपलब्ध होणा-या संधीचा लाभ घेण्यासाठी आपल्यातील उणिवा दूर करण्यासाठी असलेल्या संधी आणि स्पर्धात्मक युगात भविष्यात आपल्यासमोर असलेले धोके या सर्वांची जाण जर प्रशिक्षण कालावधील प्रशिक्षणाथ्यांना झाली तर ते एक गुणवत्तापूर्ण शिक्षक म्हणून स्वतःला विकसित करू शकतील आणि त्यामुळे भविष्यातील आव्हानांचा ते समर्थपणे सामना करू शकतील यादृष्टीने या तंत्राचा अवलंब बी.एड. प्रशिक्षण कालावधीत विविध टप्प्यांवर करणे गरजेचे आहे.

संशोधनाचे महत्त्व

प्रस्तुत संशोधन हे सेवापूर्व माध्यमिक शिक्षक प्रशिक्षण अभ्यासक्रमास प्रवेशित प्रशिक्षणाथ्यांशी संबंधित आहे. या संशोधनांतर्गत प्रशिक्षणाथ्यांमध्ये स्वयंमूल्यमापनविषयक दृष्टिकोन विकसित व्हावा, या स्वयंमूल्यमापनाद्वारे त्यांना एक गुणवत्तापूर्ण शिक्षक म्हणून स्वतःमधील जमेच्या बाबी, उणिवा कोणकोणत्या आहेत, या उणिवा दूर करण्यासाठी कोणकोणते प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. शिक्षणक्षेत्राची वर्तमान काळातील आणि भविष्यातील मागणी काय असणार आहे आणि त्यादृष्टीने स्वतःला सक्षम बनविण्यासाठी अपेक्षित दृष्टिकोन विकसित करण्यासाठी करावयाचे प्रयत्न यासाठी काही निवडक उपक्रम राबविण्यात आलेले आहेत. या उपक्रमांचा फायदा प्रशिक्षणाथ्यांना तर होईलच परंतु सर्वच स्तरांवरील शिक्षक प्रशिक्षणाथ्यांना आणि शिक्षण क्षेत्रामध्ये कार्य करणा-या मानवी घटकांना मार्गदर्शक ठरतील आणि यापेक्षा अधिक दर्जेदार उपक्रम राबविण्याचा दृष्टिकोन देखील विकसित होऊ शकेल यादृष्टीने प्रस्तुत संशोधन महत्त्वाचे आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे

1. शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, सीटीई, परभणी येथील बी.एड. प्रशिक्षणाथ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी **SWOT analysis** या तंत्राचा अवलंब करणे.

2. प्रशिक्षणार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी या तंत्राच्या उपयुक्ततेचा शोध घेणे.
3. बी.एड.प्रशिक्षणार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी या तंत्राच्या प्रभावी वापरासाठी उपाययोजना सूचविणे.

संशोधनाची गृहीतके

1. स्वतःचे मूल्यमापन करणे हा व्यक्तीचा स्थायीभाव आहे.
2. या स्वयंमूल्यमापनातून व्यक्ती स्वतःमधील क्षमता, कमकुवत दुवे, त्यामध्ये सुधारणा करण्यासाठी करावयाचे प्रयत्न आणि त्यामुळे प्रगतीमध्ये येणारे अडसर यांचा अनौपचारिक स्वरूपात आढावा घेत असते.
3. अशा प्रकारच्या स्वयंमूल्यमापनात शास्त्रीय पद्धतीचा अभाव जाणवतो.
4. SWOT analysis हे व्यक्तीला स्वयंमूल्यमापनासाठी शास्त्रीय पद्धतीचा अवलंब करण्याची प्रेरणा देण्यासाठी उपयुक्त तंत्र आहे.

संशोधनाच्या परिकल्पना

1. बी.एड.प्रशिक्षणार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी SWOT analysis हे एक उपयुक्त तंत्र आहे.
2. SWOT analysis या तंत्राद्वारे प्रशिक्षणार्थ्यांना गुणवत्तापूर्ण शिक्षकासाठी आवश्यक क्षमता आणि कौशल्यांच्या विकासासाठी आवश्यक दिशा प्राप्त होण्यास मदत होते.

संशोधन विषयातील महत्त्वाच्या संकल्पनांच्या कार्यात्मक व्याख्या

1. **बी.एड.प्रशिक्षणार्थी** : शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, सीटीई., परभणी येथील दोन वर्षीय नियमित पूर्णवेळ माध्यमिक शिक्षक प्रशिक्षण अभ्यासक्रमासाठी प्रवेशित द्वितीय वर्षाचे प्रशिक्षणार्थी.
2. **SWOT analysis तंत्र** : प्रशिक्षणार्थ्यांमध्ये एक गुणवत्तापूर्ण भावी शिक्षक म्हणून असलेल्या क्षमता म्हणजेच जमेच्या बाबी, उणिवा, सुधारणेची क्षेत्रे आणि संधी आणि या सुधारणांअभावी निर्माण होणारे धोके यांच्या मूल्यमापनासाठी उपयोगात आणले जाणारे तंत्र.
3. **स्वयंमूल्यमापन** : प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःचे एक गुणवत्तापूर्ण शिक्षक म्हणून आपल्यामधील क्षमता, उणिवा, उणिवा दूर करण्यासाठी करावयाचे प्रयत्न यादृष्टीने केले जाणारे मूल्यमापन.
4. **गुणवत्तापूर्ण शिक्षक** : विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा जीवनातील सर्व प्रकारची आव्हाने समर्थपणे पेलण्यासाठी करावयाचा समतोल विकास यादृष्टीने भविष्यात शिक्षणाच्या माध्यमातून नाविष्यपूर्ण, रचनात्मक प्रयत्न कार्य करणारा शिक्षक.

संशोधनाची व्याप्ती

1. **अभ्यास क्षेत्र** : प्रस्तुत संशोधन मूल्यमापन या क्षेत्राशी संबंधित आहे.
2. **भौगोलिक क्षेत्र** : प्रस्तुत संशोधन हे परभणी शहर या भौगोलिक क्षेत्राशी संबंधित आहे.
3. **आशय** : प्रस्तुत संशोधनासाठी शिक्षक प्रशिक्षणार्थ्यांचे स्वयंमूल्यमापन या आशयाची निवड करण्यात आली आहे.

संशोधनाच्या मर्यादा

1. **अभ्यास क्षेत्र** : प्रस्तुत संशोधन हे शिक्षक प्रशिक्षणार्थ्यांचे स्वयंमूल्यमापन या अभ्यासक्षेत्रापुरते मर्यादित आहे.
2. **भौगोलिक क्षेत्र** : प्रस्तुत संशोधनासाठी परभणी शहरातील जिंतुर रोड परिसरातील शासकीय अध्यापक महाविद्यालय या भौगोलिक क्षेत्रापुरते मर्यादित आहे.

३. **आशय** : प्रस्तुत संशोधन हे नियमित पूर्णवेळ दोनवर्षीय बी.एड.अभ्यासकमास प्रवेशित प्रशिक्षार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनासाठी SWOT analysis या तंत्राची उपयुक्तता या आशयापुरते मर्यादित आहे.

४. **कालावधी** : प्रस्तुत संशोधन शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ या कालावधीशी संबंधित आहे.

संशोधनाची पद्धती : प्रस्तुत संशोधनासाठी प्रायोगिक पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला.

प्रायोगिक अभिकल्प : प्रस्तुत संशोधनासाठी एकलगत अभिकल्पाची निवड करण्यात आली.

संशोधनाची साधने : प्रस्तुत संशोधनांतर्गत प्रशिक्षणार्थ्यांच्या SWOT analysis साठी पदनिश्चयनश्रेणी आणि या तंत्राची प्रशिक्षणार्थ्यांसाठी उपयुक्तता पडताळण्यासाठी मतावली या साधनांचा वापर करण्यात आला.

संशोधनातील जनसंख्या : सेवापूर्व दोन वर्षीय माध्यकिक शिक्षक प्रशिक्षण घेणारे प्रशिक्षणार्थी ही या संशोधनातील जनसंख्या आहे.

संशोधनातील नमुना : शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, सीटीई, परभणी येथील सेवापूर्व दोन वर्षीय माध्यकिक शिक्षक प्रशिक्षण घेणारे एकूण ४२ प्रशिक्षणार्थी हा या संशोधनातील नमुना आहे.

संशोधनाची कार्यपद्धती प्रस्तुत संशोधनांतर्गत खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती अवलंबविण्यात आली.

१. **उद्बोधन सत्र** : शिक्षण क्षेत्रातील नवनवीन प्रयोग, दृष्टिकोन यांचा परिचय प्रशिक्षणार्थ्यांना व्हावा यादृष्टीने आवश्यक विषयांचे मार्गदर्शन करण्यासाठी एक दिवशीय उद्बोधन सत्राचे आयोजन करण्यात आले.
२. **स्वयंमूल्यमापन तंत्राचा अवलंब** : प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःमधील जमेच्या बाबी, उणिवा, सुधारणेच्या संधी आणि सुधारणेअभावी येणारे धोके या संदर्भातील स्वनिर्मित पदनिश्चयन श्रेणी या साधनांद्वारे मूल्यमापन करण्याची संधी दिली.
३. **प्रशिक्षणार्थी प्रतिसादांचे विश्लेषण** : प्रशिक्षणार्थ्यांनी स्वयंमूल्यमापन तंत्राद्वारे नोंदविलेल्या प्रतिसादांचे विश्लेषण करण्यात आले.
४. **उपकरणांची अंमलबजावणी** : गुणवत्तापूर्ण शिक्षकांच्या जडणघडणीसाठी प्रशिक्षणार्थ्यांमध्ये योग्य दृष्टिकोन विकसित व्हावा यादृष्टीने खालील उपकरणां राबविण्यात आले.

अ. गुणवत्तापूर्ण शिक्षणाच्या दृष्टीने शिक्षणक्षेत्रातील झालेल्या प्रयत्नांचा आढावा या अंतर्गत प्रशिक्षणार्थ्यांद्वारे शिक्षणक्षेत्रात शासन, विविध सेवाभावी संस्था, शिक्षण संस्था, शिक्षक यांच्याद्वारे झालेल्या गुणवत्तापूर्ण कार्याचा आढावा घेण्यात आला. आणि त्या आधारे स्वतःमध्ये या उपकरणांमुळे कोणती दृष्टी विकसित झाली या अनुषंगाने मूल्यमापन करण्यात आले.

ब. उपकरणांमधील शिक्षकांची मुलाखत : शिक्षणक्षेत्रात नाविण्यपूर्ण कार्य करणा-या शिक्षकांद्वारे राबविल्या जाणा-या उपकरणांमधील शिक्षकांच्या मुलाखती प्रशिक्षणार्थ्यांद्वारे घेण्यात आल्या आणि त्या माध्यमातून अशा उपकरणांमधील शिक्षकांशी सुसंवाद साधण्याची संधी प्रशिक्षणार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यात आली.

क. स्वतःचे परिचय पत्र (Bio data/Resume) तयार करणे : प्रशिक्षणार्थ्यांना स्व परिचय, स्वतःमधील जमेच्या बाबी, कमतरता, सुधारणेची क्षेत्रे आणि सुधारणेअभावी निर्माण होणारे

धोके इत्यादी दृष्टीने नोंदी करता येतील अशा प्रपत्रामध्ये स्वतःचे परिचय पत्र तयार करण्यास सूचित करण्यात आले.

ड.मार्गदर्शन : प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःमधील जमेच्या बाबी आणि कमतरता यांची जाणीव करून देण्यात आली. सुधारणेची क्षेत्रे आणि सुधारणेअभावी निर्माण होणारे धोके इत्यादी दृष्टीने वेळोवेळी मार्गदर्शन करण्यात आले.

इ.स्वयंमूल्यमापन तंत्राच्या उपयुक्ततेचा आढावा : प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वयंमूल्यमापन म्हणजेच SWOT Analysis तंत्राचा कितपत उपयोग झाला याचा आढावा घेण्यासाठी मतावलीद्वारे मते संकलित करण्यात आली आणि या मतांचे विश्लेषण करण्यात आली.

निष्कर्ष

1. शिक्षणक्षेत्रातील विविध नाविण्यपूर्ण उपक्रम, उपक्रमशील संस्था यांची माहिती संकलित करतांना, नाविण्यपूर्ण पद्धतीने कार्य करणा-या शिक्षकांशी सुसंवाद साधून गुणवत्तापूर्ण कार्य करण्याची प्रेरणा मिळाली.
2. प्रशिक्षणार्थ्यांना यथार्थ स्वयंमूल्यमापनासाठी SWOT Analysis या तंत्राचा 900% उपयोग झाला. म्हणजेच या तंत्राची प्रशिक्षणार्थ्यांच्या स्वयंमूल्यमापनातील उपयुक्तता पूर्णतः सिद्ध झाली.
3. प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःमधील जमेच्या बाबीचा शोध घेण्यासाठी हे तंत्र उपयुक्त आहे. प्रशिक्षणार्थ्यांना आपली एकूण संपादनक, अभ्यासलेले नवीन विषय, स्वतःमध्ये विकसित केलेली कौशल्ये, वैयक्तिक स्तरावर निर्माण केलेले विविध स्रोत, इतरांपेक्षा आपल्यामधील विशेष असलेल्या क्षमता आणि मूल्ये इत्यादी बाबींचा अत्यंत समर्थपणे शोध घेता आला.
4. प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वयंमूल्यमापनातून स्वतःमधील कमतरतांचा शोध घेण्याची दृष्टि विकसित झाली. यादृष्टीने प्रशिक्षणार्थ्यांना वैयक्तिक पातळीवर ध्येय गाठण्यासाठी असणारी आव्हाने समजून घेता आली. शिक्षण आणि प्रशिक्षणातील संभाव्य अडचणी, स्वतःचे यश आणि क्षमता आणि व्यावसायिक कौशल्ये विकासाबाबतचे समाधान किंवा असमाधान, स्वतःमधील नकारात्मक भावना आणि सवयी, विकसित करावयाची कौशल्ये भविष्यातील संघर्षाची क्षेत्रे इत्यादी बाबतच्या जाणीवा प्रगल्भ होण्यास 900% मदत झाली.
5. 900% प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःमधील कमतरता दूर करण्यासाठी करावयाच्या प्रयत्नांची जाणीव झाली. या शैक्षणिक वर्षाच्या वाटचालीत प्राप्त झालेल्या गोष्टींचे मूल्यमापन करता आले. भविष्यात आपल्यामध्ये कोणते अपेक्षित बदल झालेले असतील याचे संकल्पचित्र विकसित करता आले. गुणवत्तायुक्त भावी शिक्षक या नात्याने स्वतःमध्ये करावयाच्या अमुलाख्य बदलांची प्रकल्पने जाणीव झाली.
6. प्रशिक्षणार्थ्यांना गुणवत्तायुक्त शिक्षकाच्या जडणघडणीतील सर्वात मोठा अडसर कोणता आहे याची जाणीव झाली. आपणास भविष्यात शिक्षणक्षेत्रात गुणवत्तापूर्ण शिक्षणाचे कार्य करतांना अडसर ठरणा-या क्षमता, व्यक्ती, परिस्थिती यांची जाणीव झाली. आपण सक्षम असूनही आपल्या संपादनातील अडथळे समजून घेण्यास मदत झाली आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे आपल्या कार्याच्या प्रेरणेतील आव्हाने शोधता आली.
7. प्रशिक्षणार्थ्यांमध्ये स्वतःला समजून घेण्याबरोबरच इतरांना समजून घेण्याचा दृष्टिकोन देखील विकसित होण्यास हे तंत्र उपयुक्त ठरले.
8. प्रशिक्षणार्थ्यांमध्ये सकारात्मकता, आत्मविश्वास, आत्मचिंतन आणि आत्मविश्लेषण करण्याचा दृष्टीकोन विकसित होण्यास मदत झाली.

शिफारशी

१. प्राथमिक, माध्यमिक सेवापूर्व आणि सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षण अभ्यासकमाची अंमलबजावणी करणा-या शिक्षक प्रशिक्षण संस्थांनी आपले संस्थात्मक पातळीवरील आणि आपल्या संस्थेमध्ये कार्यरत मानवी घटकांचे दर्जेदार आणि गुणवत्तापूर्ण शिक्षक प्रशिक्षणाच्या दृष्टीने SWOT Anaysis या तंत्राद्वारे स्वयंमूल्यमापन आणि विश्लेषण करून स्वतःच्या बलस्थानांचा आणि कच्च्या दुव्यांचा शोध घ्यावा, बलस्थाने अधिक प्रभावी बनविण्यावर आणि कच्चे दुवे कमी करण्यावर भर द्यावा. संस्थात्मक पातळीवर आणि संस्थेतील मानवी घटकांच्या विकासासाठी प्रशिक्षणाच्या क्षेत्रांचा शोध घेउन भविष्यातील आव्हाने आणि धोके यांचा समथपणे सामना करण्यासाठी स्वतःला सक्षम करावे.
२. शिक्षक प्रशिक्षणासाठी प्रवेशित झालेल्या प्रशिक्षणार्थ्यांना शैक्षणिक वर्षारंभीच SWOT Anaysis या तंत्राद्वारे स्वयंमूल्यमापन आणि आत्मविश्लेषणाची संधी दिल्यास प्रशिक्षणार्थ्यांना स्वतःमधील जमेच्या बाबी, कमतरता यादृष्टीने आत्मपरीक्षण करता येईल आणि संपूर्ण प्रशिक्षण कालावधील जमेच्या बाबी आणि सबल आणि कमतरता दूर करण्यासाठी प्रयत्न करता येतील.
३. अभ्यासकमाच्या माध्यमातून प्रशिक्षणार्थ्यांमध्ये केवळ परीक्षेची तयारी, अभ्यासकमाची पूर्तता या उद्देशाने मार्गदर्शन न करता भावी काळाची आव्हाने लक्षात घेउन त्यांच्यामधील क्षमता आणि कौशल्यांच्या विकासावर विशेष लक्ष केंद्रीत करावे.
४. प्रशिक्षण कालावधीलमध्ये प्रशिक्षणार्थ्यांना अभ्यासकमाच्या संदर्भातील मार्गदर्शन करतानाच भविष्यात चांगल्या, गुणवत्तापूर्ण कार्य करणा-या शिक्षकांना असलेल्या संधी, भविष्यातील शिक्षण क्षेत्रातील, शिक्षकांपुढील आव्हाने यासंदर्भातील मार्गदर्शन करावे. जेणेकरून प्रशिक्षणार्थी भविष्यातील संधी आणि आव्हाने यादृष्टीने स्वतःमधील क्षमतांचा विकास करू शकतील.
५. शिक्षक प्रशिक्षण संस्थांद्वारे अभ्यासकमाबरोबरच शिक्षक प्रशिक्षणार्थ्यांच्या गुणवत्तापूर्ण विकासासाठी नाविष्यपूर्ण उपकरणांची अंमलबजावणी करण्यावर विशेष भर द्यावा.
६. शिक्षक प्रशिक्षण संस्थांमधील वातावरण प्रशिक्षणार्थ्यांना आपल्या शैक्षणिक जीवनातील आदर्शांचा शोध घेण्यास प्रवृत्त करणारे असे निर्माण करण्यावर भर द्यावा.

Wbeliography

1. www.m.economicstimes.com
2. www.investopedia.com
3. www.en.m.wikipedia.org
4. www.searchcio.techtargeter.com